

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürü Sayın Yavuz Selim Köşger ile yapılan söyleşi:

03.01.1964 tarihinde Konya’da doğdu. 1986 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. 1987–1990 yılları arasında Dernek Denetçiliği yaptı. 1990 yılında Kırşehir Kaymakam Adayı olarak mesleğe başladı. Yapraklı ve Beydağ Kaymakam vekillikleri yaptı. İngiltere – Oxford’ta yurtdışı stajını yaptı. Doğan kent, Kemaliye ve Şarkikaraağaç’ta Kaymakamlık, Artvin’de Vali Yardımcılığı yaptı.

Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü yaptı. Fransa-Paris’te 5 ay süreyle dil eğitimi ve Fransız İdari Sistemi üzerine incelemeler yaptı. 2004 yılında Daire Başkanı olarak atandığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünde 2006’da Genel Müdür Yardımcısı oldu. 28.05.2010 tarihli kararnameyle aynı yere Genel Müdür oldu. Evli ve 4 Çocuk babasıdır.

Sayın Köşger sorularımıza içtenlikle yanıt verdi. Sizi sorular ve yanıtlarla baş başa bırakıyoruz:

***Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimini nasıl değerlendirebiliriz?
Batılı standartları yakalama konusundaki düşünceleriniz nelerdir?***

Ülkemizin yakın tarihine baktığımızda yerel yönetimlerin gelişme hızlarının gün geçtikçe artmakta olduğunu, değişen dünya koşullarına uyum sağlamak amacıyla verilen hizmetlerin giderek daha çok çeşitlendiğini ve kentlerimizin markalaşmaya başladığını görmekteyiz. Özellikle büyük kentlerimizdeki hizmetler hızla, gelişmiş ülkelerdeki büyük kentlerde sunulan hizmetlerin düzeyini yakalamaktadır. Yerel yönetim reformu kapsamında 2005 yılından bu yana uygulamaya koyulan yeni politikaların ve yasal düzenlemelerin bu gelişimin ivme kazanmasındaki rolü kuşkusuz çok büyük olmuştur ancak burada bir konunun üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Vatandaş odaklı hizmet anlayışının yerel yönetimlere hâkim olmaya başlaması ve nitelikli hizmet talebinin daha hızlı ve daha düzenli biçimde karar mercilerine aktarılmasına olanak verecek mekanizmaların işler hale getirilmesi, yerel yönetimlerin etkin ve verimli çalışmalarında önemli bir itici güç olmuştur. Güçlenen sivil toplum ve bunun yanında tüm yönetim düzeylerinde benimsenmeye ve özümsemeye başlayan katılımcılık, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri, iyi yönetişimin yerel düzeyde hayata geçmesine katkı yapmaya başlamıştır.

Yerel yönetimlerimizin neredeyse tümünde gözlemlenebilecek bu genel gelişimi sunulan hizmetler özelinde değerlendirmek, ülkemiz coğrafyasının farklı noktalarında, farklı nüfus büyüklüklerine, farklı koşullarda hizmet sunan 3000’e yakın belediye için çok kapsamlı incelemeler yapılmasını gerektirmektedir. Yerel koşulların farklılığı, hizmet önceliklerini ve maliyetlerini doğrudan etkilemesi nedeniyle farklı türdeki belediyelerin farklı kentsel hizmetlerde öne çıkmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, teknik uygulamanın konusu olan uluslararası standartlar dışında yerel hizmetlerin niteliğinin, etkinliğinin ve vatandaşların bu hizmetlerden memnuniyet düzeyinin tek tip göstergelere dayanarak değerlendirilmesi, gerçeği yansıtan sonuçlar ortaya çıkarmayacaktır. Bu nedenle dünya genelinde hem özel sektö-

rün hem kamu sektörünün performansı değerlendirmek ve iyileştirmek amacıyla kıyaslama adı verilen yönteme başvurmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu yöntem, standartlar belirlemeye çalışmak yerine mevcut uygulamaları birbirleriyle karşılaştırarak iyi örneklerin belirlenmesine ve bu örneklere ilişkin ayrıntıların paylaşılması yoluyla hizmetlerin iyileştirilmesine odaklanmaktadır. Düzenli aralıklarla tekrar edildiğinde hizmet sunumunun niteliğinde zaman içinde kaydedilen gelişimi hem yerel yönetimin kendisine, hem de benzerlerine göre karşılaştırma olanağı sunan kıyaslama yöntemi, daha gerçekçi değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ülkemizde de uygulanmaya başlanan bu yöntem, yerel yönetimler tarafından kapsamlı biçimde benimsendiğinde farklı belediyelerdeki iyi uygulamaların paylaşılması yoluyla karşılıklı öğrenme ortamının yaratılmasına ve böylece yerel hizmet sunumundaki iyileşmenin yaygınlaşmasına büyük katkılar yapacaktır. Bir adım sonrasında ise yerel yönetimlerimiz, uluslararası kıyaslama çalışmalarında da yer almaya başlayabilecek ve böylece yabancı ülkelerdeki yerel yönetimlerle iyi uygulama örneklerini sistematik biçimde paylaşma olanağı bulacaklardır.

Ülkemizdeki yerel yönetimleri uluslararası düzenlemelere göre değerlendirdiğimizde ise, bu düzenlemelerin hizmet standardı belirlemekten çok demokratik yönetişimin temel ilkelerini ortaya koyduğunu ve yerel hizmetlere ilişkin genel çerçeveyi çizdiğini görmekteyiz. Avrupa Birliği birçok politika alanında ayrıntılı düzenlemeler getirmesine karşın, üye ülkelerin farklı kamu yönetimi sistemleri yerel yönetimlerde farklı yapılar oluşturduğundan, bu politikaların yerel düzeydeki uygulamasına yönelik düzenlemeleri ülkelere bırakmıştır. Bu nedenle yerel yönetim sistemine ve yerel hizmetlere ilişkin kapsamlı AB standartlarından söz etmek mümkün olmamaktadır. Avrupa'da yerel yönetimlere ilişkin en temel düzenlemelerden biri olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin hangi ilkelere göre yapılacaklarını, yerel özerk yönetime ilişkin temel koşulları ve yerindenlik kavramını tanımlayan en önemli uluslararası düzenleme olarak ele alınabilir. Bu Şart'ın ülkemiz tarafından kabul edilmesine ilişkin kanun 1993'ten bu yana yürürlüktedir. Evet, bu şarta bazı

çekincelerimiz olmuştur v evet halen resmîyette bu çekincelerimiz devam etmektedir. Ancak fiiliyatta 2004'ten itibaren yapılan reformlarla bu çekincelerin hemen tamamı kaldırılabilir duruma gelmiştir. Benzer biçimde Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi gibi Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerce kabul edilen çeşitli anlaşma ve taahhütlere ülkemiz de taraf olmuştur. Dolayısıyla yerel yönetimlerimiz halihazırda söz konusu uluslararası düzenlemelere uygun biçimde hizmet vermektedir.

Avrupa Konseyi'nin özellikle son zamanlarda gündeme getirdiği ve uygulamasını yaygınlaştırmaya çalıştığı yöntemlerden biri, yerel hizmetlerin değerlendirileceği ölçütlerin merkezi yönetimler ya da uluslararası kuruluşlar tarafından getirilen standartlar biçiminde değil, doğrudan vatandaşlar tarafından yerinde belirlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu da göstermektedir ki ülkemizdeki yerel yönetim reformu ile atılan ve karar alma süreçlerine halkın katılımını arttırmaya yönelik adımlar, yerel yönetimlerimizin uluslararası uygulamalar düzeyinde gelişimine en önemli katkılardan birini yapmaktadır. Sonuçta en sağlıklı değerlendirme, yerel hizmetlere ilişkin yerel düzeyde belirlenen ölçütlere göre vatandaşlar tarafından yapılan değerlendirme olacaktır.

2003 sonrasında geniş kapsamlı bir yerel yönetim reformu yapıldı. Bu reformlar yerel yönetimlerin verimlilik, etkinlik ve demokratiklik açısından güçlenmesini sağlayabildi mi?

Yapılan değişiklikler; merkezî yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayetinin azaltılarak yerel özerkliğin güçlendirilmesi, hizmetlerin yerelleşmesi, yerel yönetimlerin idari ve mali yönetiminin iyileştirilmesi ve gelirlerinin arttırılması, stratejik planlama ve performans yönetiminin uygulamaya geçmesi, yerel meclislerin daha etkin hale gelmesi ve karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, yerel yönetimlerin personel istihdamının yeniden düzenlenmesi, özellikle belediye birleşmeleri yoluyla verimliliğin arttırılması, yerel yönetimler arası iş birliğinin desteklenmesi ve yerel yönetimlerin etkili denetimi gibi yerel yönetimlere ilişkin birçok önemli alanda verimlilik, etkinlik ve demokratiklik açılarından güçlenmelerini sağlayacak çok çeşitli ye-

ni düzenlemeler getirmiştir. Bu yeni düzenlemelerle yerel yönetim sisteminin daha çağdaş, saydam, hesap verebilir, katılımcı, kaynakları verimli kullanan ve yüksek nitelikli hizmet sunan bir düzeye getirilmesiyle vatandaşların yaşam standardının yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Eski yasalarla karşılaştırıldığında yeni düzenlemeler özellikle saydamlık, hesap verebilirlik, verimlilik, yerinden yönetim ve katılım alanlarında önemli yenilikler getirmiştir. Meclisin bilgi edinme ve denetim yolları, denetim komisyonu, stratejik plan ve performans programı, muhtarlıklar ve kent konseylerine ilişkin hükümler bu yeniliklere örnektir. Yeni temel yasalarla birlikte ihtiyaç duyulan diğer düzenlemelerin önemli bir bölümü de 2005'ten bu yana adım adım yürürlüğe girmiştir, birtakım düzenlemeler üzerinde ise çalışmalar devam etmektedir.

Reformda geline aşamanın kısa dönemli değerlendirmesi, mevcut yasal çerçevenin başlangıçta ortaya koyulan hedeflere ulaşma açısından gerekli olan düzenlemeleri genel olarak karşılamakta olduğunu göstermektedir. Değerlendirme sonuçları, mevzuat değişikliklerinin uygulanmasında genel hedeflere ulaşılmaya başlanmış olduğunu ve yeni düzenlemelerin olumlu etkilerinin birçok alanda göze çarptığını göstermektedir. Vatandaş odaklı hizmet sunumuna geçiş ve hizmetlerin yerelleşmesi sonucunda yerel yönetimlerin kamu yönetimi içindeki ağırlığı artmaya başlamıştır. Özellikle ilk kademe belediyelerinin kaldırılması, il genel meclisi başkanının meclis üyeleri arasından seçilmesi, aylık meclis toplantıları gibi değişiklikler, stratejik planlama ve mali yönetime ilişkin yeni düzenlemeler kaynak kullanımında ve hizmet sunumunda etkinliğe katkı yapan ve demokratikleşmeyi ilerleten değişiklikler arasında değerlendirilmektedir.

2010-2011 döneminde Bakanlığımızca yapılan çalışmalar yerel yönetimlerde stratejik planlamanın önemli bir yol gösterici olmaya başladığını ancak birçok yerel yönetimin bu yöntemi henüz öğrenme aşamasında olduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılım açısından kent konseyleri ve yerel meclisleri değerlendiren çalışmalar, yeni düzenlemelerle önemli katılım mekanizmaları getirilmiş olduğunu ancak uygulamada büyük ölçüde geleneksel işleyişin devam ettiğini göstermekte-

dir. Kent konseylerinin oluşumunda ve işleyişindeki sorunlar ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve başarılı çalışmaların saydamlık, hesap sorma ve hesap verme alanlarından çok sosyal yardımlaşma, dayanışma ve çevreye duyarlılık gibi konularda gerçekleştiğini ortaya çıkmıştır.

Yerel meclislere yönelik değerlendirmeler de yerel siyasetin katılımcı yönetimi desteklemediğine, meclis üyelerinin çoğunun katılıma olanak veren yeni mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmadığına ve meclis içi katılım mekanizmalarının etkin işlemediğine işaret etmiştir. Bu çalışmaları tamamlayıcı diğer bir çalışma da yerel seçim sisteminin değerlendirilmesi olmuş ve mevcut yerel seçim sisteminin hesap verebilirlik, temsil ve saydamlık açısından yabancı ülke örnekleri ile karşılaştırılması yapılarak nasıl iyileştirilebileceğine ilişkin öneriler getirilmiştir.

Bu aşamada yaşanan sorunlar mevzuat kaynaklı olmaktan çok mevzuatın getirdiği yeniliklerin yorumlanarak benimsenmesi ve gerektiği gibi uygulanmasındaki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mevcut sorunlara çözüm getirmek amacıyla mevzuata ilişkin eksiklik ya da çelişkilerin giderilmeye çalışılması tek başına yeterli olmayacaktır. Uygulamaya ilişkin sürekli bilgi ve deneyim paylaşımı, düzenli hizmet içi eğitim ve farklı düzeylerdeki paydaşların bir araya geldiği toplantılar, denetim araçlarının etkili kullanımı ve ortaya çıkan bulguların özenle değerlendirilerek uygulamada gerekli iyileştirmelerin yapılması ve vatandaşların katılım mekanizmalarının işler hale gelmesine yönelik olarak bilinçlendirilmesi reform düzenlemelerinin etkisini arttıracaktır.

2005'te yapılan yeni düzenlemelerin ardından ülkemiz henüz ikinci yerel seçim dönemini tamamlamak üzeredir. Yapılan köklü değişikliklerin yerel düzeyde bütünsel bir anlayış değişimi yaratması bakımından kısa sayılabilecek bu süre zarfında kaydedilen ilerleme, önümüzdeki dönemde daha açık biçimde kendini gösterecektir.

Yerel yönetimlerde reformun devamı için neler yapılmalıdır? Bu alandaki öncelikli sorunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yerel yönetim reformundan beklenen faydanın tam anlamıyla gözlemlenmesi için destekleyici kapasite geliştirme faaliyetleri ve ek

düzenlemelere yönelik çalışmaların artarak devam etmesi gerektiği açıktır. Bu tür geniş kapsamlı bir reform çalışmasının öngörülen hedeflere ulaşabilmesi için yerel yönetimler özelinde gerekli yapısal ve işleyişe yönelik değişikliklerin yapılmasının yanında, kamu yönetiminin bütünde söz konusu değişikliklerin tam anlamıyla uygulanabilmesine olanak verecek yeni düzenlemelerin de getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, önümüzdeki dönemde öncelikle ele alınması planlanan konulardan bir kısmı şöyle sıralanabilir:

- Yerel yönetimlerin genel yetkili hale gelmesi ve buna paralel olarak tüm kamu hizmetleri için yerindenlik ilkesinin temel alınması.

- Yerel yönetimlere ilişkin politikaların belirlenmesinde Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü öncülüğünde tüm yönetim düzeyindeki çeşitli kurumlar arasında düzenli iş birliği ve eş güdüm sağlanması.

- Tüm ulusal ve uluslararası mali desteklerin farklı yönetim düzeyleri arasında iş birliği içinde ve eş güdümlü olarak programlanması ve uygulanması yoluyla kaynak kullanımının etkin biçimde önceliklendirilmesi ve yerel yönetimlerin öncülüğünde kaynakların özel sorun alanlarına yoğunlaşması.

- Yerel seçim sistemindeki temsil sorunlarının giderilmesi ve yerel meclislerin işleyişinin iyileştirilmesi.

- Ülke çapındaki yerleşim yapısının mevcut durumunun mekânsal ve sosyoekonomik açıdan ayrıntılı bir incelemesi yapılarak yerel yönetim türleri arasında ölçeklendirme yapılması ve özellikle büyükşehir yönetiminin yeniden düzenlenmesi.

- Birleştirme ve güçlü birlikler yoluyla hizmet sunma gibi yöntemlerle küçük belediyelerin işleyişinin iyileştirilmesi.

- Farklı niteliklerdeki yerel yönetimler arasında yetki ve görev paylaşımının daha açık ve verimli hale getirilerek daha etkili bir yönetim yapısı kurulması.

- Yerel yönetimlerin mali yapıların iyileştirilmesi ve yönetimler arası kaynak paylaşımının yeniden düzenlenmesi.

- Yerel yönetimlerin insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi.
- Hizmet kıyaslamasına ilişkin uygulamaların yaygınlaştırılması yoluyla ülke çapında nitelikli hizmet sunumunun sağlanması.

Yerel yönetimlerin kapasite kullanım sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?

Kapasite kullanım sorununu, yani mevcut kaynaklarla elde edilebilecek olandan daha az verim elde etme ya da sunulabilecek olandan daha az hizmet sunma durumunu mali kaynaklar ve insan kaynakları olarak iki boyutta ele alabiliriz. Soruna mali kaynaklar açısından baktığımızda, yerel yönetimlerimizin mevcut mali kaynakları ile sunabileceklerinden daha az ya da daha düşük nitelikli hizmet sunup sunmadıklarını değerlendirmek gerekmektedir. İnsan kaynakları açısından baktığımızda ise, yerel yönetimlerimizin mevcut insan kaynakları ile elde edebileceklerinden daha az verim elde edip etmedikleri değerlendirilmelidir. Bir yanda yerel yönetimlerin özerk yapısı ve demokratik karar alma mekanizmaları, diğer yanda da yerel yönetimlerin işleyişini şekillendiren ve uymakla yükümlü oldukları yasal düzenlemeler dikkate alındığında her iki değerlendirmenin de yerel düzeyde ve yerel koşullara göre yapılması gereken değerlendirmeler olduğu görülmektedir. Hangi alanlarda kapasite kullanım sorunu olduğu ancak bu şekilde doğru tespit edilebilir ve sorunu gidermeye yönelik uygun müdahaleler yapılabilir.

Yerel yönetimlerin stratejik yönetiminin temel taşlarını oluşturmak üzere gündeme getirilen performans göstergelerinin genel göstergeler olarak değil, her bir yerel yönetime özel olarak geliştiriliyor olması da doğrudan bu tür değerlendirmelere hizmet etmek amacını taşımaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin kapasite kullanım sorunları her yerel yönetime özel olarak incelenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Ancak, birtakım kapasite kullanım sorunlarının birçok farklı yerel yönetimde benzer biçimde ortaya çıktığı da görülmektedir. Ülkemizde bu duruma örnek olarak ele alınabilecek iki sorundan söz

edilebilir. Bunların birincisi, yerel yönetimlerin insan kaynaklarına ilişkin sorunlardır. Özellikle hizmet çeşitliliğinin göreceli olarak sınırlı kaldığı küçük belediyelerde personel harcamalarının yüksek düzeylerde devam ediyor olması, bu belediyelerin çoğunda verimliliğe ilişkin soru işaretleri oluşturmakta ve önemli bir kapasite kullanım sorunu oluşturmaktadır. Mali kaynakların etkin kullanımına ilişkin olan ikinci örnek, yerel yönetimlerdeki ölçek sorununa odaklanmaktadır. Hem nüfusu çok düşük, hem de sayıca çok olan küçük belediyelerin sınırlı kaynaklarıyla sunulmaya çalışan hizmetlerin çoğu, daha büyük ölçekli belediyeler ya da belediyeler arası iş birlikleri yoluyla daha etkin biçimde sunulabilecek hizmetler olduğundan mali kaynakların etkin kullanımını açısından sorunlar ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Kapasite kullanımına ilişkin özel ve derinlemesine inceleme çalışmaları yapılması, bir yandan yerel yönetimlerin toplam verimliliğinin artmasını sağlarken, bir yandan da yerel yönetimlerin ölçek sorununu çözmek amacıyla tasarlanacak yeniden yapılanmanın en işler biçimde şekillenmesine katkı yapacaktır.

Önümüzdeki dönemde 13 yeni "büyükşehir belediyesi" kurulacağı ile ilgili basında sıkça haberler yer almaktadır. Yeni büyükşehirler mevcut sistemi nasıl etkileyecektir?

Bu konuda Bakanlığımızda yürütülen çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir. Meclisin açılmasıyla konunun gündeme alınması kuvvetle muhtemeldir. Kanunla mahalli idare sisteminde mevcut yapıyla kıyaslandığında önemli değişiklikler yapılmaktadır. Her şeyden önce büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanı il sınırlarına genişletilmektedir ki bunun doğrudan ve dolaylı pek çok sonuçları olacaktır. Yine bu belediyelerde, birleşmeler yoluyla, ölçek büyüyecektir. Yeni kanunla 2003'te başlatılan reform çalışmalarının bir adım daha ileriye götürülmesi, mahalli idarelerimizin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bakanlığınızın nüfusu 5000'in altındaki belediyelerle ilgili çalışmalarını ne durumda? Bu belediyelerin kapatılması söz konusu olacak mıdır?

Yeni Belediye Kanunu'yla sizin de bildiğiniz gibi belediye kurulması için gerekli asgari nüfus 2000'den 5000'e yükseltilmiştir. 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la küçük belediyelerin birleştirilmesi konusunda önemli bir girişimde bulunulmuş ancak çeşitli nedenle bu girişimden istenen sonuç alınamamıştır. Önümüzde pek çoğu hizmet üretme kapasitesinden yoksun küçük belediyeler sorunu bulunduğu yadsınamaz bir gerçek olmakla birlikte bu sorunun çözümü için izlenecek yöntemin belirlenmesi konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

1924 yılında çıkarılan Köy Yasası hala yürürlükte. Köy yasa günün koşullarına göre uyarlanması için Bakanlığınızın önemli çalışmalar yaptığı kamuoyunda biliniyor. Bu yasa tasarısı ne zaman yasalaşacak ve ne tür yenilikler öngörülmektedir?

442 sayılı Köy Kanunu 1924 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye'deki sosyal, ekonomik ve kültürel değişim süreci kanunun pek çok maddesini aşındırmış, fonksiyonsuz bırakmıştır. Köy Kanunu yürürlüğe girdiği yıl Türkiye nüfusunun % 85'i köylerde yaşarken 2008 yılında bu oran % 17'dir. Yeni Köy Kanunu ile sistemde önemli değişiklikler yapılmaktadır. Her şeyden önce köy kurulması konusunda yeni kriterler getirilmekte ve köy kurulması için asgari 250 nüfus şartı getirilmektedir. Yine muhtar, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşan idari yapı yerine; köy meclisi ve muhtardan oluşan bir yapı getirilmekte, köyde yıllık veya kısmi zamanlı sözleşme ile İş Kanunu hükümlerine göre personel istihdamına imkan tanınmakta, köy ve mahalle muhtar ödeneklerinin arttırılması ve sosyal güvenlik primlerinin idarece ödenmesi öngörülmektedir. Bunlara ilave olarak köy gelirleri de yeniden düzenlenmekte, genel bütçe vergi gelirlerinden köylere katkı yapılmasının önü açılmaktadır.

Belediye sisteminin "güçlü başkan" "zayıf meclis" sistemiyle çalıştığı konusunda yaygın bir kanı var. Belediyelerimizin demokratik süreçlerinin güçlenmesi için neler yapılabilir?

Belediyelerimizin halk tarafından doğrudan seçilen başkanların yönetiminde hizmet veriyor olması, özellikle karar alma ve uygulama süreçlerinin hızı bakımından önemli üstünlükler sağlamaktadır. Yerel yönetimleri bu sistemle yönetilmeyen bazı Avrupa ülkeleri, yönetimin hızlı işleyişi açısından günümüzde güçlü başkanlığın olumlu

yönlerinin olumsuz yönlerine ağır bastığını görmeye başlamışlardır. Güçlü başkanlık sisteminin yaratabileceği başlıca olumsuzluk, karar alma süreçlerinin kapalı kapılar ardında kalması ve toplumun tüm kesimlerinin tercihlerinin kararlara yansımamasıdır. Ülkemizdeki yerel yönetim reformunun ilk dalgası, tam da bu tür olumsuzlukların önünü kesme amacıyla bir yanda yerel meclislerin güçlenmesini sağlayacak düzenlemeler getirmiş, diğer yanda da toplumun tüm kesimlerinin sesinin duyulmasını ve kararlara yön verebilmesini sağlayacak kent konseylerinin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Reformla oluşturulan katılım, saydamlık ve hesap verebilirlik mekanizmaları tam olarak işletildiğinde güçlü başkan yönetimindeki belediyeler sadece hizmet sunumu açısından değil, demokratik yönetim açısından da güçlenmiş olacaklardır. Bunun için halihazırda uygulanmakta olan kapasite geliştirme programları yoluyla hem yerel meclis üyelerinin, hem kent konseyi üyelerinin, hem de sivil toplum temsilcilerinin bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Belediyelerimizin karar alma süreçlerinin daha açık hale gelmesi için iyi yönetim ilkelerinin benimsenmesine katkı verecek kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi ve örnek uygulamaların ülke çapında paylaşılması bu konuda çok yararlı olacaktır.

Öte yandan, belediyelerimizin yönetimi, sadece yerel yönetimlere ilişkin yasal düzenlemelerden değil, siyasi partilerimizin yapısından ve seçim sistemimizden de doğrudan etkilenmektedir.

Farklı ülkelerdeki farklı yerel yönetim sistemleri incelendiğinde, yönetimde mükemmelliği sağlayan unsurun sistemlerin yapısal ya da idari özelliklerinden ziyade toplumun ve yöneticilerin zihniyeti olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, yerel yönetimlerimizin daha da güçlenmesi için tek tek yasalar ve yapılar üzerinde durmak yerine; mevcut sistem içinde katılımcılığı, saydamlığı ve hesap verebilirliği günlük uygulamanın temel ilkeleri haline getirmenin üzerinde durmak çok daha etkili sonuçlar doğuracaktır. Özü uygulayıcılar tarafından tam olarak algılanmamış ve benimsenmemiş düzenlemelerin büyük çaplı değişimler yaratmasını beklemek akılcı bir yaklaşım olmayacaktır.

Merkezî yönetim yerel yönetim ilişkileri hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz?

Merkezî yönetim ile yerel yönetimler; verimli, etkili ve nitelikli kamusal hizmet sunumu için sürekli uyum içinde çalışması gereken iki farklı yönetim düzeyidir. Bu uyumun sağlanması için karşılıklı bilgi akışı, düzenli iş birliği ve eş güdüm yapılarının sağlıklı biçimde işliyor olması gerekmektedir. Sürekli işleyecek yapıların dışında, önceliği olan alanlarda konuya özel değerlendirmelerin yapılacağı ve politikaların üretileceği ortak çalışma yapıları da oluşturulmalıdır. Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları için kurulan ihtisas komisyonları ve çalışma gruplarının, önümüzdeki dönemde merkezî yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri şekillendirecek öneriler hakkında yapacakları çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmalar sırasında yapılacak kapsamlı değerlendirmeler mevcut işleyişteki sorunları ve çözüm önerilerini çok yönlü olarak ortaya koyacaktır.

Yerelleşme sürecinin ilerlemesiyle merkezî yönetim düzeyinde belirlenen birçok politikanın uygulaması doğrudan yerel yönetimlerin sorumluluğunda olacak ve bu, iki yönetim düzeyi arasındaki ilişkilerin şu andakinden daha yoğun hale gelmesini gerektirecektir. Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının ve insan kaynaklarının giderek daha da artmasını sağlayacak yerelleşmeye geçiş sürecindeki yeniden yapılanmanın merkezî yönetim düzeyinde kapsamlı biçimde planlanması ve aşamalı olarak uygulamaya geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Yönetimler arası ilişkilerde lobicilik faaliyetlerinden sorumlu taraflara da ciddi görevler düşmektedir. Örneğin, yerel yönetim reformuyla daha güçlü bir yapıya kavuşmuş olan yerel yönetim birliklerinin kapasitelerini giderek daha da arttırmaları gerekeceği ve yerelleşme sürecindeki en önemli paydaşlardan biri olarak üzerlerine büyük çaplı görevler düşeceği de açıktır.

En çok gündemde olan konulardan birisi de yerel yönetimlerin etkin bir denetime tabi olmadığı ve hesap verebilirlikten uzak olduğu şeklindedir. Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Yerel yönetimlerimizin idari ve mali denetimi mevzuatta oldukça kapsamlı biçimde düzenlenmiş durumdadır ve hem Bakanlığımız, hem ilgili diğer kurumlar denetime ilişkin süreçleri mevzuatta öngörüldüğü biçimde işletmektedir. Ayrıca, yerel yönetim reformu ile birlikte meclis içi denetim mekanizması da oluşturulmuştur. Ancak, mevzuata göre yapılan denetimlerin sonucunda tüm gereklilikleri yerine getirmekte olduğu görülen yerel yönetimlerin tamamının verimli, etkili ve vatandaş memnuniyetini sağlayan hizmetler sunduğunu söylemek maalesef mümkün değildir. İşte bu nedenle hizmet niteliğinin ve kentlerimizdeki yaşam standardının yükselmesi için üzerinde durulması gereken nokta iç ya da dış denetim değil saydamlık, üst yönetime değil vatandaşa hesap verebilirlik olmalıdır. Demokratik yöntemlerle seçilmiş karar organları bulunan yerel yönetimlerimizin kendi seçmenlerine yönelik hesap verebilirliği ve işleyişini bütünüyle saydam hale getirmesi, mevzuata uyumun denetlenmesinden çok daha etkili ve hızlı sonuçlar doğuracaktır.

Vatandaşa hesap verebilirliğin sağlanması için en az yerel yönetimlere düşen görevler kadar vatandaşlara ve sivil topluma düşen önemli görevler de bulunmaktadır. Yerel hizmetler konusunda bilinçli bireyler ve aktif yerel sivil toplum kuruluşlarının oluşması, günlük yaşantımızı etkileyen ve şekillendiren hizmetlere yön vermeyi de günlük yaşantımızın bir parçası haline getirecek, sorunlar karşısında edilgen değil etkili olmamızı sağlayacaktır. Bunun gerçekleştirilmesine katkı vermek amacıyla Bakanlığımız tarafından düzenlenmekte olan farkındalık arttırma etkinlikleri ve eğitim faaliyetlerine örnek olarak yerel yönetim harcamalarının izlenmesine yönelik çalışmalardan söz edilebilir. Özellikle kent konseyi üyelerine yönelik düzenlenmekte olan faaliyetler kapsamında belediye harcamalarının vatandaş önceliklerine uygun olup olmadığı sorgulanmakta ve bir sonraki yılın bütçesinin daha katılımcı biçimde

hazırlanması amacıyla toplantılar gerçekleştirilmektedir. Bu tür çalışmaların yaygınlaşması, en etkin denetimin vatandaşlar tarafından yapılmasını sağlayacak, yerel düzeyde hesap verebilirliği en demokratik biçimde hayata geçirmiş olacaktır.

Türkiye’de yerel yönetim sistemi ile ilgili diğer düşünce ve önerileriniz varsa dergimiz okuyucuları ile paylaşırsanız çok mutlu oluruz.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, ilk reform dalgasının hemen ardından 2006 yılında yerel yönetim reformunun geleceğine yönelik çalışmaları başlatmış bulunmaktadır. Öncelikle yerel yönetim sisteminin gelişimi ile mevcut sistemin güçlü ve zayıf yönleri irdelenmiş, yerel yönetim reformu için vizyon, misyon, amaç ve stratejik hedefler belirlenmiştir. Bu çalışmalar sırasında belirlenen vizyon aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“İçişleri Bakanlığı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı tam uygulayan ve hizmetlerin yerelleşmesine öncülük yapan ve bu çerçevede, yerel yönetimlerin kapasitelerinin arttırılmasını sağlayan bir yapıya ulaşmayı amaçlar.”

Yetkinin ve hizmetlerin vatandaşa olabildiğince yakınlaştırılması yoluyla sorunlara hızlı ve etkili çözümler geliştirilmesi, bireysel tercihlerin karar süreçlerine doğrudan yansımaya olanak verecek süreçlerin işler hale gelmesi, kamusal kaynakların kullanımında saydamlığın arttırılması, kaynak kullanımı ve hizmet sunumunda hesap sorma ve hesap verme kültürünün benimsenmesi; yerelleşme politikalarına yön veren temel ilkeler olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan yerelleşmenin daha ileri boyutlara taşınması, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen tüm çalışmaların odağında yer almaya devam edecektir.

Röportaj: Rifat Karakoç